

Sylwetka naszego nowego Księdza Biskupa Ordynariusza

Ks. Andrzej Czaja, kapłan diecezji opolskiej, dr hab. teologii dogmatycznej, profesor KUL; ur. 12 grudnia 1963 r. w Oleśnie na Śląsku Opolskim, syn Bernarda i Heleny zd. Respondek; dwadzieścia lat zaangażowany w środowisku Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W rodzinnej wiosce Wysoka k. Olesna przyjął chrzest, I-szą Komunię św. i sakrament bierzmowania. Tu uczęszczał do szkoły podstawowej, a następnie do liceum ogólnokształcącego w Oleśnie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w latach 1982-1988 w Wyższym Seminarium Duchownym Śląska Opolskiego w Nysie. 25 października 1987 r. z rąk biskupa Gerarda Kusza przyjął w Nysie święcenia diakonatu. Święcenia prezbiteratu przyjął w Kluczborku 11 czerwca 1988 r. z rąk biskupa Jana Bagińskiego. Po święceniach pracował przez rok jako wikary w parafii św. Józefa w Zabrze, a następnie został wysłany na studia specjalistyczne na KUL (1989). W latach 1996-1998 przebywał na stypendium w Niemczech, w Ekumenicznym Instytucie Johanna Adama Möhlera w Paderborn. Tu przygotował późniejszą rozprawę na podstawie której w 2003 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej. W diecezji ceniony jako wykładowca, rekolekcjonista i kaznodzieja odpustowy; wygłosił ponad 60 rekolekcji (w tym misje ewangelizacyjne z grupą studentów), głównie w diecezji opolskiej (nade wszystko w małych wiejskich parafiach, a także w opolskiej katedrze, w Raciborzu, Oleśnie, Głuchołazach, Zawadzkim, Krapkowicach i Otmęcie), w diecezji gliwickiej (m.in. w Gliwicach, Zabrze, Bytomiu), ale także w archidiecezji lubelskiej (Lublin) i częstochowskiej (Wieluń) oraz w diecezji toruńskiej i siedleckiej. Rekolekcje głosił również w seminariach duchownych (Toruń, Gniezno). W czasie Świąt Bożego Narodzenia, Świąt Wielkanocnych zaangażowany w posługę duszpasterską w rodzinnej parafii. Każdego roku,

podczas wakacji, można go było spotkać na Górze św. Anny, jako uczestnika obchodów kalwaryjskich (rok temu głosił kazanie przy jednej stacji). Możemy więc powiedzieć, że Ksiądz Arcybiskup Alfons Nossol, który tak wiele lat służył naszej diecezji, ma godnego następcę, zresztą swojego ucznia, pod każdym względem. Ksiądz Biskup Ordynariusz Andrzej Czaja jest uznanym teologiem, ale jednocześnie są mu bardzo bliskie sprawy duszpasterskie, o czym świadczy jego dotychczasowe zaangażowanie, m.in. jako wziętego rekolekcjonisty. Poza tym jest naprawdę jednym z nas, jako syn tej ziemi i jako miłośnik Kościoła świętego. Bogu niech będą wielkie dzięki! To dla nas wielka łaska Roku Kapłańskiego.

Kapłan i Eucharystia

Właściwie jedno bez drugiego nie ma racji istnienia. Nigdy i nigdzie nie zostanie odprawiona żadna Msza święta, bez kapłana. Ale też trudno sobie wyobrazić kapłana, kapłaństwo, bez Eucharystii. Owszem, wielu księży ?rozwiodło się? z Eucharystią, porzucając swój stan, pozostało jednak ich kapłaństwo, jakby w ?stanie uśpionym?. Tak jak małżonek, który rozwodzi się ze swoją małżonką, nie przestaje być jej mężem. Paradoks! Bo tym, co daje życie kapłanowi jest codzienna Eucharystia. Na konsekrowaną Hostię patrzy się z dwóch stron. Z jednej strony patrzy kapłan, który Ją ?urodził? mocą swego kapłaństwa. W pewnym sensie ?dał Jej życie? – z woli Pana Jezusa i Jego mocą: To czyńcie na moją pamiątkę. Chrystus zaryzykował, by Najświętsza tajemnica Jego uobecniania się, dokonywała się przez ręce kapłana. Tak było i tak będzie, do końca istnienia świata. Nawet jeśli ludzie będą pluć na kapłana. Nic nie szkodzi. Materia plucia nie jest materią sakramentalną. Ale! – bo byśmy o tym zapomnieli. Na Hostię patrzy się przecież też z drugiej strony, tzn. od strony ludu

wiernego. Spojrzenie adoracji, miłości, uwielbienia, skierowane do Pana Jezusa obecnego pod postacią chleba, którego trzyma kapłan. Ojciec świętego Ojca Pio nie mógł być na Mszy prymicyjnej swego syna (po prostu zarabiał na jego studia i prymicje daleko za oceanem). Więc poszedł w niedzielę do kościoła na Mszę św. i ?cały koncentrował się na kapłanie celebrującym Mszę i widział w nim inną twarz, inne dłonie, słyszał inny głos?. Oczywiście widział i słyszał głos swego syna. Kiedy my uczestniczymy w Najświętszej Eucharystii, staramy się w niej z wiarą dostrzec Syna Bożego, pod postacią chleba. Takie jest pragnienie kapłana, sprawującego Eucharystię, i takie jest pragnienie każdego uczestnika Mszy św. I tak, codziennie, spotykamy się patrząc w tę samą stronę, choć z dwóch różnych stron, patrzymy na tego samego Pana Jezusa, który został uobecniony na ołtarzu przez ręce kapłana. Czy jest nas piętnastu, dwudziestu, a nawet pięćdziesięciu – dzieje się to samo, niby po obu stronach, ta sama tajemnica obecności Chrystusa eucharystycznego, Boga pośród ludzi, uobecnianego przez ręce kapłana. Patrzymy i adorujemy z różnych stron, Tego samego, który powiedział: A oto Ja jestem z wami, po wszystkie dni, aż do skończenia świata.

In persona Christi czyli w osobie Chrystusa

To niewątpliwie jedna z największych tajemnic chrześcijaństwa. Wierzmy, że Chrystus – Bóg i Człowiek prawdziwie ukrywa się, jest obecny pod konsekrowanymi postaciami chleba i wina. Kościół uczy również, że każdy kapłan działa w osobie Jezusa Chrystusa – in persona Christi. Co więcej, już od chrześcijańskiej starożytności mówi się, że kapłan jest drugim Chrystusem, czyli alter Christus. Słowa wielkie i przerażające

zarazem, dla samego kapłana. Czy można tę tajemnicę choć trochę zrozumieć, choć odrobinę wyjaśnić? Spróbujmy! Zwróćmy najpierw uwagę na to, że podczas czynności sakramentalnych, takich zwłaszcza jak słowa konsekracji w czasie Eucharystii, słowa rozgrzeszania, w czasie sprawowania sakramentu pokuty, kapłan zawsze wypowiada w pierwszej osobie: To jest Ciało moje, to jest Krew moja, ja odpuszczam Tobie grzechy? Mimo to każdy kapłan, choć działa in persona Christi, sam musi iść do spowiedzi świętej, do innego kapłana, by usłyszeć te same słowa: Ja odpuszczam Tobie grzechy... Ksiądz nie może spowiadać się ?do lustra? – jak czasami myślą dzieci. Nie może, mimo posiadanej władzy, uczynić tego sam dla siebie. W rozumieniu tej wielkiej tajemnicy, którą dzisiaj tu rozważamy, pomaga nam św. Paweł. To właśnie od niego pochodzą słowa, które chyba najlepiej wyrażają ową tajemnicę więzi kapłana i Chrystusa, tajemnicę kapłańskiej tożsamości z Panem Jezusem: Teraz już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus (**Ga 2.20**). Słowa te w równym stopniu odnoszą się do każdego chrześcijanina, który w swoim życiu troszczy się o zażyłą więź z Chrystusem. Jednak szczególne znaczenie posiadają one w odniesieniu do kapłana. Choćby na mocy słów Pana Jezusa, który po swoim zmartwychwstaniu powiedział: *Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuścicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane*. Może właśnie z powodu doświadczenia tej wielkiej tajemnicy kiedyś ks. J. Twardowski napisał:

Własnego kapłaństwa się boję, własnego kapłaństwa się lękam i przed kapłaństwem w proch padam, i przed kapłaństwem klękam.

W lipcowy poranek mych święceń dla innych szary zapewne, jakaś moc przeogromna z nagłą poczęła się we mnie. Jadę z innymi tramwajem, biegnę z innymi ulicą nadziwić się nie mogę swej duszy tajemnicą

Kapłan – pośrednik

Wjeżdżając do Ars, miasteczka w południowej Francji, z daleka można dostrzec pomnik proboszcza tamtejszej parafii, św. Jana Marii Vianney'a (patrona Roku Kapłańskiego) z palcem uniesionym ku górze i stojącego obok chłopca oraz napis w języku francuskim: "Ty wskazałeś mi drogę do Ars, ja ci wskażę drogę do nieba". Pomnik ten nawiązuje do sytuacji, kiedy to posłany przez biskupa św. Jan Maria szuka drogi do swojej przyszłej parafii, w której potem miał zostać świętym. Tę drogę w końcu pokazuje mu chłopiec, któremu przyszły Proboszcz obiecuje za to wskazać drogę do nieba. To wydarzenie ma bardzo głęboką wymowę. Odsłania bowiem dokonującą się wymianę jaka ma miejsce na linii człowiek – kapłan – Bóg. Kapłan poznaje ludzi, do których zostaje posłany. To oni odsłaniają siebie, jacy są, gdzie mieszkają, jak żyją, czym się martwią i czym się weselą. To oni zapraszają kapłana do swoich rodzin, domów, a on uczestniczy w ich radościach, powodzeniach; kapłan staje się pierwszym świadkiem ich zaślubin, ale też współczuje, modli się, gdy umrze ktoś z rodziny. Kapłan poznaje rodziny przez dzieci, które przygotowują się do przyjęcia I Komunii świętej. Kapłan rozmawia, gdy trudno znaleźć wyjście z sytuacji, budzi nadzieję, gdy pojawia się beznadziejność. Towarzyszy pielgrzymom, którzy poszukują wytchnienia i odosobnienia, by się modlić. Kapłan modli się za chorego i z chorym, gdy zostanie zaproszony do miejsca cierpienia. Święty Proboszcz z Ars potrzebował chłopca, który wskazał mu drogę do jego przyszłej parafii, po to, by mógł tam pozostać jako ten, który potem będzie pomagał szukać Boga. To również od św. Jana Marii Vianney'a pochodzą słowa: Po Bogu kapłan jest wszystkim. Pozostawcie jakąś parafię przez dwadzieścia lat bez księdza, a zaczną tam oddawać cześć bestiom. Kapłan jest tym, który pośredniczy między Bogiem a człowiekiem. Ksiądz czyli ten,

który jest jednocześnie z tego i z tamtego świata (Chester-ton). Kapłan jest z tego świata; żyje w tym świecie, z tego ludu wzięty, i dla tego ludu postawiony. Żyjący i znający dobrze sprawy tego świata, ale jeszcze lepiej znający reguły ?tamtego? świata, do którego Pan Bóg wzywa wszystkich ludzi. O kapłanie ludzie wiedzą wiele i mówią bardzo wiele o księżach, ale kapłaństwo będziemy mogli tak naprawdę poznać i zrozumieć dopiero w niebie (J.M Vianney). Kim więc jest kapłan? Jest tym, który zna ludzi, życie jakie jest, ale jest również tym, który zna Boga prawdziwego, i Kim jest. A jeszcze bardziej kapłan jest tym, którego Pan Jezus zna najlepiej; lepiej niż parafianie, lepiej go zna niż on sam siebie. Bóg zna nas najlepiej.

Kapłaństwo i małżeństwo

Odpust św. Anny jest dobrą okazją, by zapytać, czy istnieje jakiś związek między sakramentem kapłaństwa i sakramentem małżeństwa. Niby dwa, zupełnie różne od siebie światy, a jednak tak bardzo siebie potrzebujące. Wystarczy pomyśleć o świętym małżeństwie Joachima i naszej patronki św. Anny. To z nich przyszła na świat Maryja, która dała nam Chrystusa – Jedynego Najwyższego Kapłana. Ksiądz przychodzi na świat w seminarium, ale jeszcze wcześniej w domu, w rodzinie, rodzi się z miłości małżonków. Rodzi się z miłości, która jest znakiem i darem. Jest znakiem miłości Boga do człowieka i jest tajemnicą obdarowywania się, złączonym często z ofiarą. Boże powołanie zaczyna się od powołania do życia. Nowe życie jest darem Boga i darem dwojga miłujących się osób. Obrączka ślubna to znak przymierza. Zdarzało się, że małżonkowie ofiarowali swoje złote obrączki ślubne, aby potem mógł z nich powstać kielich mszalny – kielich dla uobecniania nowego i wiecznego przymierza Boga z człowiekiem. Niezwykle wymowna wymiana;

obrączka ślubna, jako znak przymierza małżeńskiego, tworzywem kielicha, w którym kapłan podczas Eucharystii sprawuje i uobecnia pamiątkę nowego przymierza. Kapłaństwo i małżeństwo – jakże sobie bliskie, jak bardzo siebie nawzajem potrzebują. Jak bardzo Bóg potrzebuje kapłaństwa nowego przymierza i przymierza miłości małżeńskiej. Znane jest opowiadanie z życia świętego papieża Piusa X, który gdy został biskupem najpierw pokazał swój pierścień biskupi własnym rodzicom. A jego matka, z niezwykłą prostotą pokazała mu obrączkę ślubną i spokojnie odpowiedziała: Synu, nigdy byś nie miał swojego pierścienia biskupiego, gdybyśmy z twoim ojcem nie mieli naszych ślubnych obrączek. Czy będzie można kiedykolwiek ?wyhodować? księdza typu GMO, czyli genetycznie modyfikowanego, tak jak się już hoduje rośliny GMO, np. pszenicę, czy kukurydzę? Ale też nie spodziewajmy się, że w taki sam sposób uda się komukolwiek ?pomnażać? udane małżeństwa (choć pewne symptomy tego procederu już dostrzegamy).

Nasza patronka św. Anna pokazuje nam prawdziwą drogę ludzkiej miłości, w której objawia się potęga miłości Bożej. I poprzez którą dokonują się największe sprawy Boże. Odpust św. Anny ma więc na szlaku Roku Kapłańskiego swoje wielkie znaczenie. Umacnia nas w przeświadczeniu, że między tajemnicą kapłaństwa Chrystusowego a tajemnicą miłości małżeńskiej istnieje bardzo ścisłe powiązanie: to po prostu dwie różne postaci jednej wielkiej miłości Boga do człowieka.

Być księdzem

Znany nam dobrze ks. Jan Twardowski pisał: ?Być księdzem nie jest łatwo. Jak ksiądz chodzi w starej zniszczonej sutannie, powiedzą: ?Jaki nieporządny!?. Jeżeli w nowej, będą się dziwili: ?Skąd on to ma??. Jak jest przystojny, to powiedzą:

?Boże kochany! Marnuje się chłopiec!?. Jak jest brzydki: ?To tylko takie łamagi do seminarium przyjmują!?. Jak jest kaznodzieją, który mówi długo, to powiedzą: ?Leje wodę?. Jak mówi krótko, powiedzą: ?Nie chce mu się przygotować?. Jak jest młody, powiedzą: ?Życia jeszcze nie zna?. Jak stary, powiedzą: ?Boże kochany, już taki stary dziad, że grzechy same od niego odeszły, co on może zrozumieć??. Nie jest łatwo być księdzem? – podsumowuje ks. Jan Twardowski.

Przyznajmy, do tej wyliczanki każdy mógłby dopisać jeszcze wiele od siebie. Tak rzeczywiście jest. Ksiądz jest kochany i jednocześnie znienawidzony, jest słuchany i kontestowany. Jedni mu noszą świeże poziomki, inni donoszą na niego do kurii. Ci sami przyjmują z jego ręki Komunię świętą, i ci sami za chwilę odwrócą się od niego. Kapłan ma tylu przyjaciół co wrogów. Kiedyś biskup zapytał proboszcza podczas wizytacji: A ma ksiądz jakich wrogów w parafii? Gdy ten odpowiedział, że nie ma żadnego, biskup się zdziwił i dodał: to ksiądz tu nic nie robi, muszę księdza zmienić!

Pan Jezus, ten jedyny i najwyższy Kapłan spełnia idealnie wszystkie te warunki. Miał wypróbowanych przyjaciół w Betanii, i miał śmiertelnych wrogów, którzy Go odrzucili i przybili do krzyża. Miał umiłowanych apostołów, którzy oddali za Niego życie, i byli tacy, którzy się Go wyparli. Kapłan – samo życie! Samo życie!

To prawda, wskazuje się dzisiaj księży, którzy byli jakoby lepsi od Pana Jezusa: mają samych przyjaciół. Ale to tylko jeszcze jedna socjologiczna bujda i efekt miernej ludzkiej przewrotności. Głupi, kto w to wierzy. Kapłanowi najłatwiej, gdy zamiast nasłuchiwać cmentarnych plotek, wsłuchuje się w głos Mistrza, który już dawno uczył: *Jeżeli was świat nienawidzi, wiedzcie, że Mnie pierwszej znienawidził. Gdybyście byli ze świata, świat by was kochał jako swoją własność. Ale ponieważ nie jesteście ze świata, bo Ja was wybrałem sobie ze świata, dlatego was świat nienawidzi. Pamiętajcie na słowo, które do was powiedziałem: „Sługa nie jest większy od swego*

pana". Jeżeli Mnie prześladowali, to i was będą prześladować. Jeżeli moje słowo zachowali, to i wasze będą zachowywać.

I co tu jeszcze dodać? Nawet nie wypada poprawiać Mistrza i mówić, że nie jest aż tak źle. Nie wypada! Jest po prostu dokładnie tak samo, jak wtedy, gdy On tu na ziemi realizował swoje kapłaństwo. I dzięki Bogu, że tak ciągle jest! Być kapłanem Chrystusa, to zawsze znaczy to samo, in aeternum.

Zaangażowanie osób świeckich

Po dwudziestu wiekach chrześcijaństwa zaczęto mówić o budzeniu się olbrzyma". Tym olbrzymem w Kościele świętym są osoby świeckie. Jan Paweł II pisał: "Świat staje się polem i narzędziem ludzi świeckich w realizacji ich chrześcijańskiego powołania". W naszej parafii wiele osób świeckich przyczynia się do budowania Królestwa Bożego. Oczywiście, dzieje się to przede wszystkim w naszych rodzinach, w naszych domach, kiedy klękamy do modlitwy, kiedy idziemy razem do kościoła, gdy staramy się na różny sposób pielęgnować ducha chrześcijańskiego, żyjąc w tym świecie, takim jaki jest. Jestem przekonany, że – wbrew pozorom – w naszym codziennym życiu jest wiele (o wiele więcej!) takich przestrzeni, małych i większych, w których rzeczywiście jest obecny Duch Chrystusa, myślenie i wartościowanie chrześcijańskie. Jesteśmy zdolni do wielkich poświęceń dla Pana Jezusa i Jego Kościoła na różnych odcinkach naszego życia. Myślę choćby o ostatnim odpuscie w Krzanowicach. Jak wiele zaangażowania wymagało przygotowanie tej uroczystości. A przecież nie robiliśmy tego tylko "pod publikę", na pokaz, ale dla chwały Bożej. Dla chwały Najświętszego Serca Jezusowego. Wszystko na najwyższym poziomie: i kwiaty, i cała przestrzeń ołtarzowa, i atmosfera w czasie Mszy świętej, i dzieci odświętnie ubrane, przeżywające

tę religijną uroczystość. I te, które posługiwały przy ołtarzu. Nawet obiad przygotowany z najwyższą klasą. Także rozmowy przy stole, świadczące o tym, jak bardzo nam zależy na tym, by cała rzeczywistość, w której żyjemy, była mądrze organizowana, tzn. zgodnie z zasadami zdrowego rozsądku i Ewangelii. Bo przecież nauka Pana Jezusa nigdy nie była w sprzeczności ze zdrowym rozsądkiem. Odpust w Krzanowicach, a wcześniej odpust w Borkach. Jak wielkie zaangażowanie, świadczące o naszej miłości do Pana Jezusa i Jego Kościoła świętego, gdzie nikt nie chce być przeciwko nikomu, ale wszyscy razem, dla tej samej sprawy, którą jest Boża chwała pośród nas. Czy to nie na temat, takie pisanie na Rok Kapłański o zaangażowaniu osób świeckich? To największa radość dla kapłana, który może pośród ludu Bożego sprawować sakramenty święte i przeżywać swoje powołanie do służby Bożej. Rok Kapłański to nie tylko rok samych księży, ale również tych, spośród których wyszli i do których zostali posłani. Rok Kapłański to rok całego Ludu Bożego, który jest świadomy swej roli w Kościele, ale który jest również świadomy roli każdego kapłana w winnicy Pańskiej.

Spowiedź wielkanocna

W tej ostatniej już, drobnej refleksji o spowiadaniu się, pomyślmy, co to właściwie jest ta spowiedź wielkanocna? Bo przecież taka jest. Niektórzy innej nie znają, bo tylko na Wielkanoc się spowiadają. A tak naprawdę, to każda dobrze przeżyta spowiedź święta, jest spowiedzią w pełni wielkanocną. Bo jest umieraniem dla grzechu i jest zmartwychwstaniem do nowego życia, z Panem Jezusem. Różnica jest tylko taka, że jedni myślą, że można (i trzeba!) to robić tylko raz w roku, właśnie na Wielkanoc, a inni, ci niewątpliwie bardziej otwarci, robią to częściej, bo wiedzą, że chrześcijanin to

cały rok człowiek ?wielkanocny” – jak mawia nasz Arcypasterz. To trochę tak, jak ludzie, którzy sprzątają swoje mieszkanie tylko raz w roku, i inni, którzy sprzątają swój dom systematycznie. Łatwo sobie wyobrazić jedno i drugie. Dzisiaj same życzenia. Więc życzymy sobie, by wszystkie nasze spowiedzi były naprawdę wielkanocne, nawet te, które odprawimy z okazji urodzin naszej nieodżałowanej, świętej pamięci teściowej, i swoich urodzin.

Confrater

Czy znakiem dobrej spowiedzi jest radość?

Nasze uczucia po spowiedzi świętej mogą być bardzo różne. Owszem, czasami rozpiera nas wewnętrzna radość, bo wierzymy, że zostały odpuszczone nasze grzechy. I cieszymy się, jak dziecko. Ale nie zawsze tak musi być. Czasami pozostaje nam ?sama” wiara, że stał się wielki cud miłosierdzia, a nasze grzechy zostały nam odpuszczone, nawet jeśli temu nie towarzyszy duchowe rozradowanie. To nie jest najważniejsze. Są grzechy, które na całe życie odbierają ludziom uśmiech z twarzy, pogrążają w wewnętrznym smutku. Mimo, że te grzechy zostały szczerze wyznane, mimo, że zostały rozgrzeszone, i że została spełniona pokuta. Pan Jezus mówi na pewnym miejscu, że chce, by Jego radość w nas była i by ta radość była pełna. Radość z dobrego przyjęcia sakramentu miłosierdzia, to radość Jezusa w nas. To nie radość ludzka (wesołość), że coś się ma już ?za sobą”, ale to radość, którą ma się ?w sobie”, nawet jeśli nie jest ona zauważalna na zewnątrz. Pan Bóg daje odczuć człowiekowi swoje działanie na różne sposoby. Radość jest tylko jednym z nich. Pokój wewnętrzny, pokój serca, wewnętrzne

uspokojenie także daje człowiekowi wielką pociechę, jeśli dotąd był pogrążony w udręce grzechu i w poczuciu winy. Dobrze przeżyta spowiedź święta to nade wszystko radość Ojca z powrotu syna do własnego domu.

Conf.

Modlitwa Przykazaniami

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie będziesz miał bogów cudzych przede mną.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie będziesz brał imienia Pana, Boga swego, nadaremnie.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Czcij ojca swego i matkę swoją.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie zabijaj.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie cudzołóż.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie kradnij.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Nie pożądaj żony bliźniego swego.

Ja jestem Pan, twój Bóg, Ani żadnej rzeczy, która jego jest.

O, Boże! Tyś Pan mój i Bóg mój. Twoje słowo jest lampą dla moich stóp i światłem na mojej ścieżce. Naucz mnie zrozumienia i umiejętności, bo ufam Twoim przykazaniom. Jesteś blisko, o Panie, i wszystkie Twoje przykazania są prawdą. Amen.